

ДРАГУТИН ВУКОТИЋ, председник ЦАНУ

ДУШАНУ ЂУРОВИЋУ У ПОЧАСТ

Позив Организационог одбора да поздравим Научни скуп „Књижевно дјело Душана Ђуровића” прихватио сам не само као протоколну дужност и почаст, него и као емотивну обавезу.

Професија којом сам се бавио пружала ми је привилегију да оперативно лијечим и многе умне људе, научнике, књижевнике и друге културне ствараоце. У току терапеутског третмана обично је долазило до узајамног зближавања и успостављања пријатељских односа.

Душан Ђуровић ме је, такође, почастио повјерењем да га, у раздобљу од 15 година, више пута хоспитализујем, а два пута подвргнем хируршким интервенцијама. Наравно, у том временском интервалу обавили смо много занимљивих разговора и измијенили обиље, скоро исповиједних дијалога о доживљајима, размишљањима, гледиштима и животописним детаљима. Душан ми је поклатио, скоро све своје публиковане књиге, а говорио ми је и о рукописима који нијесу прихваћени за штампу.

Ријечју, имао сам задовољство да упознам не само његово крхко тијело, него и духовно богатство, прожето занимљивим животним искуствима, оштроумним запажањима и логичним закључивањима. Стога молим да ми се не замјери што моја ријеч није сасвим у складу са куртоазним садржајима, уобичајеним за поздравна слова у оваквим приликама.

У „Дукљанској земљи” Ђуровић пише да је Горчин, главни јунак његовог романа, узор јаког човјека, који је мјера свему. Он управља животом без новца и пропада тјелесно од глади и неутољених жеља. Он сматра, „да нијесу стари Црногорци били гладни, не би били такви јунаци, треба преживјети глад, па знати каква је и колика та сила, несвјесна и нагонска. Она је родила нашу прошлост, наше прегалаштво”. Горчин говори о „глади која се не трпи с трагедијом, него о глади која се сноси са пакошћу и завишћу и са мржњом према освајачу и ждерачу

хлеба који њиву није ни орао ни сијао”. Горчин вјерује у моћ државе која на ратару и на земљи стоји. Он просуђује да „кад је држава јака и сигурна, нико није егоиста, а кад нико није егоиста, има договора и разума за све”.

Ђуровић је „Дукљанску земљу” објавио у Београду 1939. године, у издању Геце Кона. Овај роман је издржао пробу времена. Умовања Горчинова нијесу изгубила на актуелности и наводе се због савремено корисних и употребљивих порука.

У необјављеном роману „Насиље”, Ђуровић врло упечатљиво и потресно пише о Панту Међедовићу, немоћном човјеку, над којим је четничко-партизански рат вршио насиље. По сопственом исказу он није „ни партизан ни четник, а што је сила јача од мене, то је друго”. По њему, сила није правда, а рат је велика несрећа.

Рат који би се водио да се истријеби сиромаштво био би прави свети рат, оставља, у непубликованом рукопису, екуменску поруку Душан Ђуровић, коју би требало, са данашњег скупа, разгласити „urbi et orbi”.

„Бол је био садржај мога живота. Увијек сам себе у себи скривао. Непоштено је показати се свијету онакав какав нијеси, али страх и сила човјека на свашта натјерају”, признаје Међедовић. Он је „живот стављао изнад свега, али ко може да не пати, када му наопако све иде и када га меље тешки камен сиротиње”.

Четнички брат командант је „насамарио” Панта пушчерином. Међутим, он је „пушку надигао да пуца у звијезде или на неко јато птица које лете некуд”. У име политике он мора, по наређењу, да убија. Ако не будеш убијао не можеш бити добар јунак, ако убијаш нијеси добар човјек. „Сва политика свијета не вриједи један живот. Није човјек пиле”, сматра Међедовић.

Уистину, и Његош је оставио проклетство ако га не сахране на врху Ловћена, јер је „хтио, макар и мртав, да побјегне од људи”. Мора да је много патио због људске пакости и глупости. „Глупак је увијек јачи и издржљивији од паметнога”, пише Ђуровић.

„Ђулбег сјаши, а Карабег узјаши”, говори сељак када дође до напуштања једне и доласка друге сукобљене војске, у његово насеље. У рату човјек никада није свој.

Сваки човјек носи своје бреме. „Жена се савила као кукавица и живи час од наде, час од црних мисли”, описује Душан Ђуровић атмосферу на нашем поднебљу, у току трагичних идеолошких сукоба у Другом свјетском рату.

„Упамти, каже комесар: ти више нијеси ти, ти си сад идеја. Идеја замјењује све, чак и живот. Само она мора да победи”. Међутим важнији је човјек него некаква идеја.

„Зашто не би сви људи били тако добри као Иво Мачњак који је, до тада непознатог Петка Међедовића, лијечио од промрзлих нога више

од два мјесеца” – пита се Душан Ђуровић на крају свог необјављеног романа.

Увјерен сам да би овај својеврсни антиратни роман, и са оволиким закашњењем, требало штампати да би се читалачка публика упознала са прећуткиваним и забрањиваним истинама и бесмисленим грађанским ратовањима и насиљима. Његов главни јунак, прожет пацифизмом и добродушношћу сиромашног сељака, преплашен је да ће због голе глади изгубити породицу, а присиљен је да учествује у идеолошки супротстављеним, нерегуларним јединицама.

Душан Ђуровић је преживио два окрутна свјетска рата, која су му оставила тешке психофизичке посљедице. У његовим дјелима су литерарно обрађена многа аутобиографска догађања из времена аустроугарске окупације, а посебно из периода партизанског ратовања.

Болест му је наметнула меланхолично расположење, али не и апатију. Био је резигниран политичким сумњичењима и дисквалификацијама, због којих су поједине његове књиге у Београду биле прећуткиване, а у завичајној Црној Гори чак и забрањиване. Са индигнацијом је одбијао покушаје ускраћивања права на сопствени суд или на цензурисање мисли и идеја. Није прихватио било какву врсту пријатељства заснованог на пуким интересима. Етичност је сматрао главном људском одликом.

Душан Ђуровић је био одважан и одлучан човјек, нарочито у тренуцима када је његова болест попримала тежак клинички ток и пријетила леталним исходом. Тада је сам инсистирао на оперативним захватима. Говорио је да кад дође зло, човјек смрт гласно дозива, а у ствари, у мислима и жељама је далеко од ње.

Поклањајући ми роман „Зов ливада”, објављен 1989. године у Сарајеву, у посвети је, написао: „Што ме брани кад ме не одбрани”, потврђујући своју скепсу према дужини предстојећег живота. Насупрот, умро је у 93. години живота.

Душан Ђуровић је био изузетан књижевник, који није писао панагирикуме или славопојке побједницима. Политички мотивисани критичари су занемаривали по неко његово дјело.

Организовањем овог скупа, Одељење умјетности Црногорске академије наука и умјетности превасходно жели да допринесе објективном оцјењивању Ђуровићевог дјела и да нагласи културну потребу за поновним читањем и проучавањем његових књига и рукописа.

Изражавам увјерење да су организатори овог скупа на најбољи начин одали заслужену пошту и приредили реминисценцију на незаобилазног Душана Ђуровића, још за живота сврстаног у плејаду класичних књижевника.

